

דוינסק

(Dvinsk; לטוויט: Daugavpils; גרמנית: Dünaburg). עיר בדרום-מזרח לטויה על הנהר דוינה המערבי (דאוגאווה). ב-1935 נמנו בדו' 11,116 יהודים מתוך 45,160 תושבים. ביוני 1940 סופחה עם לטווייה כולה לברית-המועצות. ב-26 ביוני 1941, ארבעה ימים לאחר פלישתם לברית-המועצות, כבשה הגרמנים.

באחד הימים שבין 29 ביוני ל-2 ביולי רוכזו הגברים היהודים בני 16-60 בכיכר העיר ומשמם נלקחו לבית-הסוהר. אחרי שבוע של עינויים, השפלות ועבודות כפייה, החלו הגרמנים להוציא להורג את העצירים היהודים. עד 16 ביולי נרצחו, לפי דין-וחשבון גרמני, 1,150 יהודים. השאר נרצחו במרוצת הזמן, פרט לבעלי-מלאכה ורופאים מעטים ששחררו וכמה צעירים שנמלטו. גם היהודים שנותרו מחוץ לכלא סבלו מהתעללויות, עבודות כפייה, החרמות רכוש ונישול מדירות. שוטרים ומתנדבים לטוויים שרפו את בתי-הכנסת של דו', פרט לשניים, לעיתים על היהודים שנמצאו בהם או שנגררו אליהם בכוח. במחצית השנייה של יולי התפרסמה גזירת הטלאי הצהוב.

בשבוע האחרון של יולי הוכנסו היהודים לגטו, ששכן בקסקטין של חיל הפרשים הלטווי, על גדות הדאוגאווה מצפון לעיר. המקום לא התאים למגורי אדם, לא היו בו מים זורמים ותנאי תברואה נאותים והיה צר מלהכיל את כול היהודים. ימים אחדים אחרי הקמתו רוכזו בגטו עוד כמה אלפי יהודים מעיירות הסביבה – גריבה (Griva), קרסלבה (Kraslava), פריילי (Preili), וישקי (Viski) וליבאני (Livani). בראשית אוגוסט התגוררו בגטו בצפיפות נוראה 14,000-16,000 נפש. בראש הגטו עמד 'ועד יהודי' ולצידו ועדות שונות, בכללן ועדת משק, והיא עשתה מאמצים לשפר את תנאי התברואה והמגורים. בגטו פעלו גם משטרה יהודית, בית-חולים ובו צוות של כמה עשרות עובדים ובכללם כ-15 רופאים, בית-מרקחת, בית-יתומים וחברה-קדישא. במרוצת הזמן הוקמו סדנות רבות.

עם הקמת הגטו החלו הגרמנים, בסיוע משטרת העזר הלטוית, ברצח שיטתי של יושביו: בסוף יולי או בראשית אוגוסט 1941 נרצחו כמה מאות זקנים; כעבור זמן קצר נרצחו אלפי יהודי העיירות בריות בבורות ביער פוגולנקה (Pogulanka), כשמונה ק"מ מחוץ לעיר, ('אקציית הפרובינציה'); באקציות שנערכו ב-8-9 באוגוסט (ט"ו-ט"ז באב תש"א) וב-18-19 באוגוסט (כ"ה-כ"ו באב תש"א) נרצחו בפוגולנקה אלפים מיהודי דו' עצמה, ובכללם 400 ילדי בית-היתומים. בין 13 ביולי ל-21 באוגוסט נרצחו לפי הדינים-וחשבונות הגרמניים 9,012 יהודים. בסוף אוגוסט 1941 נותרו בגטו כ-7,000 יהודים, רובם עובדים בשביל יחידות הצבא והמשטרה הגרמניות, שהושארו בחיים עם בני משפחותיהם, ומיעוטם עובדי סגל הפנים וסדנות הגטו.

ב-7 בנובמבר 1941 החלה אקציה רבת-היקף והיא נמשכה עד 9 בחודש (י"ז-י"ח חשוון תש"ב). במהלכה נרצחו בפוגולנקה 3,000-5,000 יהודים: תחילה נרצחו קשישים, חולים וילדים יתומים, וכן יהודים שלא היה להם מקום עבודה או שעבודתם לא היתה חיונית לגרמנים; לעובדים חיוניים הונפקו ערב האקציה תעודות (שיינים) אדומות מיוחדות. לבסוף נרצחו גם בני משפחותיהם של בעלי תעודות אדומות. בסוף נובמבר – ראשית דצמבר 1941 הוטל הסגר חמור (קרנטינה) על הגטו בשל מגיפת טיפוס. ההסגר ארך ארבעה חודשים, ניתק את הגטו ממקורות המחיה, גרם רעב קשה והפיל עוד קורבנות. בתום ההסגר, באביב 1942, נותרו בדו' כ-1,000 יהודים: אנשי סגל הפנים, בעלי תעודות אדומות ומקצת מבני משפחותיהם, וכן יהודים מעטים שחמקו מהאקציות, ובהם ילדים שהוסתרו אצל איכרים. כמחציתם התגוררו בגטו, וכמחציתם במקומות עבודתם מחוצה לו. ב-1 במאי 1942 חוסל הגטו על מוסדותיו, וכמה מאות יהודים שאותה שעה היו בו, ובהם אנשי הוועד היהודי והמשטרה היהודית, נרצחו. בדו' נותרו כ-450 יהודים, רובם צעירים וצעירות בלי משפחות וכמה ילדים יחידים. צעירים רבים רכשו נשק והתאמנו בו, והיו שניסו, לרוב בלי הצלחה, לברוח לפרטיזנים ביערות ביילורוסיה. בסוף אוקטובר 1943 העבירו הגרמנים את שארית יהודי דו' למחנה קיזרולד. כמה צעירים התנגדו בנשק חם למעצרם, ואולם, רק מעטים חמקו. בעיר השאירו הגרמנים כמה עשרות בעלי-מלאכה יהודים שעבדו בשביל משטרת הביטחון, וערב נסיגת הגרמנים בשנת 1944 הועברו גם הם למחנות. באפריל אותה שנה פתחו הגרמנים, במסגרת 'מבצע 1005' את בורות הקבר בפוגולנקה ובמקומות אחרים בניסיון למחוק את עקבות פשעיהם. ב-27 ביולי 1944 כבש הצבא האדום את דו'. במקום נמצאו כ-20 יהודים מסתתרים. עד 1946 התלקטו בעיר כ-2,000 יהודים. הם הקימו קהילה רשמית והיא הפעילה בית-עלמין, בית-כנסת, חוג דרמה וחוג לתרבות יהודית, שניהם ביידיש. במרוצת הזמן הידלדל הישוב היהודי בדו' והופסקה פעילותם של חוגי התרבות. בשנת 1972 נסגר בית-העלמין. על האנדרטה לזכר קורבנות הנאצים שהקימו השלטונות אין זכר ליהודים.